

Bartłomiej MIĘDZYBRODZKI

Stanisław Pizło – od solicytatora do dyrektora w strukturach MBP i MSW

Polacy nie darzyli pracowników Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego ani Ministerstwa Spraw Wewnętrznych zbyt dużą sympatią. Kontakt z funkcjonariuszami Urzędu Bezpieczeństwa czy – później – Służby Bezpieczeństwa uważany był za niebezpieczny; samymi pracownikami tychże instytucji pogardzano. Sytuacja niewiele zmieniła się po 1989 r. W wielu rodzinach największą, głęboko skrywaną tajemnicą, jest historia dziadka, wujka czy stryjka, który przed upadkiem komunizmu w Polsce nosił w kieszeni legitymację funkcjonariusza UB lub SB. Nawet jeśli pracował w departamencie pierwszym (wywiad) lub drugim (kontrwywiad). Zwłaszcza, gdy służył w departamencie trzecim (policja polityczna) lub czwartym (inwigilacja organizacji religijnych)¹. Ich służba w „resorcie”² stanowi, wedle większości Polaków, czarną kartę w ich życiorysie.

Niniejszy tekst powstał, można zaryzykować to stwierdzenie, niejako przypadkiem, gdyż nie szukałem informacji na temat funkcjonariusza „bezpieki”. Przygotowując pracę na temat repatriacji Polaków z Kresów Wschodnich w okresie 1944-1946, w toku kwerend, które przeprowadziłem w dokumentach Głównego Pełnomocnika Rządu RP do Spraw Ewakuacji Ludności Polskiej z Ukraińskiej SRR w Łucku, natrafiłem na postać Stanisława Pizły, pełniącego funkcję koordynatora akcji ewakuacyjnej Polaków z USRR.

Działania tego oficera Wojska Polskiego, podejmowane na rzecz pomocy Polakom w repatriacji z obszarów tzw. Ukrainy Zachodniej, zainteresowały mnie na tyle, że zwróciłem się do Instytutu Pamięci Narodowej z zapytaniem, czy posiada informacje o Pizle. Po długim oczekiwaniu otrzymałem pozwolenie na wgląd do jego teczki osobowej. Ku mojemu zaskoczeniu, do moich rąk nie trafiły wojskowe materiały personalne, a teczka funkcjonariusza Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego (w późniejszym okresie również Służby Bezpieczeństwa), płk. Stanisława Pizły. Dokumenty te odkryły przede mną historię żołnierza walczącego w wojnie 1920 roku, wywiezionego w czasie drugiej wojny światowej na Syberię, skąd powrócił jako oficer polityczny. Oddelegowany do pomocy przy akcji repatriacyjnej, gdzie wykazał się wyjątkową dbałością o swoich rodaków, przeniósł się na własne życzenie do Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, gdzie przez wiele lat zajmował kierownicze stanowiska.

Stanisław Antoni Pizło, syn Jana, wedle swojej ankiety personalnej urodził się 9 sierpnia 1901 r. we wsi Wola Zglobieńska, w powiecie Rzeszów, w województwie lwowskim³ (obecnie podkarpackie). W kwestionariuszach osobowych, wypełnianych po 1944 r., pochodzenie swoich rodziców określił jako „małorolni”, zaś swoje pochodzenie jako „chłopskie”⁴. Jak na okres, w którym się urodził, otrzymał dość dobre wykształcenie: ukończył w Rzeszowie sześciolletnią

---

¹ F. Musiał, *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970-1989)*, Kraków 2007, s. 42-43, 50.

² Tamże, s. 40-41.

³ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, sygn. 0193/3795, k. 2r.

⁴ Tamże, k. 2v, 5v. Nie można jednakże z całą pewnością założyć, że jego rodzice byli chłopami małorolnymi: w okresie, w którym wypełniał on wspomniane kwestionariusze, nie był najlepszym, aby chwalić się bogatymi rodzicami. Syn kulaków nie miałby czego szukać w MBP.

szkołą podstawową, zaliczył również trzy lata gimnazjum⁵. Edukację w szkole ponadpodstawowej przerwał „wskutek wybuchu wojny światowej i braku środków”⁶. Jednakże już w 1916 r. wznowił naukę, tym razem w trzyletniej Szkole Rolniczej w Milocinie, by następnie odbyć krótki kurs spółdzielczy w Krakowie⁷. Jego ewentualne dalsze plany edukacyjne ponownie zakłóciła wojna, tym razem polsko-bolszewicka. Od 6 lipca 1920 do 14 stycznia 1921 r. służył w wojsku, gdzie pełnił funkcję szefa 3 batalionu 1 Dywizji 21 Pułku Artylerii Lekkiej⁸.

Kolejne lata upłynęły Piźle pod znakiem spokoju i usatkwowania. Opuściwszy wojsko, jeszcze w 1921 r. wziął ślub⁹ ze Stanisławą Środoń¹⁰. Przez kolejne trzy lata wraz z żoną uprawiał rolę¹¹. W 1924 r. otrzymał posadę solycytatora w Notariacie w Przemyślu, gdzie pracował do 30 listopada 1933 r.¹², gdy został zwolniony w związku z redukcją etatów. Jednak już 1 grudnia tegoż roku został zatrudniony w Radyminie (powiat Jarosław), również na stanowisku solycytatora, gdzie pracował aż do wybuchu drugiej wojny światowej¹³.

Podczas kampanii wrześniowej Piźło nie wziął udziału w walkach, choć zgodnie z przydziałem mobilizacyjnym zgłosił się do 3 Pułku Piechoty w Jarosławiu. Stamtąd został odesłany do Przemyśla, gdzie pozostawał bez żadnego przydziału. W obliczu zbliżających się oddziałów niemieckich zaciągnął się ochotniczo do 10 Pułku Artylerii Ciężkiej, który jednak został szybko rozbrojony przez oddziały Armii Czerwonej, a następnie rozformowany¹⁴.

Na początku lutego 1940 r. Piźło został, wraz z rodziną (żona, córka i trzech synów¹⁵), przesiedlony do Związku Radzieckiego, na Ural. Pracował tam przy wyrębie lasu, jako drwal, by po roku awansować na dziesiętnika. W okresie 1941-1943 dwukrotnie zmieniał miejsce pobytu: najpierw przebywał w kolchozie „Всходы Коммуны” w Garach¹⁶, gdzie zarządzał oborami, by zostać następnie przeniesionym do gospodarstwa w Adiszczewie¹⁷, gdzie najpierw pracował jako robotnik, a następnie został mianowany agronorem¹⁸.

We wrześniu 1943 r., tak jak wielu Polaków przebywających w tym okresie za Uralem, zaciągnął się, wraz z dwoma synami i córką, do Wojska Polskiego¹⁹. Z posiadanych przeze mnie dokumentów nie wiadomo, czy próbował wcześniej dotrzeć do Armii Andersa. Cała zmobilizowana rodzina została przydzielona do 2 Dywizji Piechoty im. Henryka Dąbrowskiego. Samego Piźłę skierowano do dywizyjnej szkoły oficerów polityczno-wychowawczych²⁰, po ukończeniu której – z wynikiem „bardzo dobrym” – otrzymał stopień podporucznika. Następnie został mianowany zastępcą do spraw polityczno-wychowawczych dowódcy 2 Pułku Artylerii Lekkiej. W 1944 r. został przeniesiony na stanowisko starszego inspektora do spraw polityczno-wychowawczych 2 Dywizji²¹.

⁵ AIPN, sygn. 0193/3795, k. 5r, 12r.

⁶ Tamże, k. 12r.

⁷ Tamże, k. 2r, 5r, 12r, karta z nieczytelną paginacją, opisana jako „Karta statystyczna funkcjonariusza Służby Bezpieczeństwa”.

⁸ Tamże, k. 2v, 7r.

⁹ Tamże, k. 12r.

¹⁰ Tamże, k. 3r, 5v.

¹¹ Tamże, k. 12r.

¹² Tamże, k. 3v, 12r.

¹³ Tamże, k. 5v, 7v, 11v, 12r.

¹⁴ Tamże, k. 2v, 7v, 12r.

¹⁵ Tamże, k. 5v.

¹⁶ Gary (rus. Гари), miejscowość położona kilka kilometrów od miasta Perm. Nazwę kolchozu, „Всходы Коммуны”, przetłumaczyć można jako „Sadzonki Komuny”.

¹⁷ Adiszczewo (rus. Адисцево), wieś położona nieopodal Czelabińska.

¹⁸ AIPN, sygn. 0193/3795, k. 2v, 7v, 12r, karta z nieczytelną paginacją, opisana jako „Karta statystyczna funkcjonariusza Służby Bezpieczeństwa”, verso.

¹⁹ W swoim życiorysie spisanym na potrzeby Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, Stanisław Piźło wspomina, że obydwa jego synowie otrzymali z czasem awans do stopnia porucznika, zaś córka, po zakończeniu wojny zdemobilizowana, została odznaczona bliżej nieokreślonym medalem zasługi (Tamże, k. 12v).

²⁰ Tamże, k. 5r.

²¹ Tamże, k. 7v, 12r, karta bez paginacji, opisana jako „Zaświadczenie o przebiegu służby wojskowej”.

Jeszcze w trakcie działań wojennych, rozkazem dowódcy 1 Armii, z dniem 10 września 1944 r. został oddany do dyspozycji Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego²². Na przełomie września i października został mianowany zastępcą Głównego Pełnomocnika Rządu RP do spraw Ewakuacji Ludności Polskiej z Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej w Łucku. Funkcję tę pełnił de facto od 1 listopada 1944 r. do 26 października 1945 r.²³

W tym miejscu warto na chwilę przerwać ciągłość narracji, by przedstawić urząd, w którym Stanisław Pizło pracował pod koniec wojny oraz przez kilka miesięcy po jej zakończeniu. O ile bowiem nie ma potrzeby zagłębiania się w meandry działalności przedwojennych notariuszy, czy opisywania zakresu działalności oficerów polityczno-wychowawczych w armiach bloku wschodniego, o tyle warto przybliżyć działalność urzędu Głównego Pełnomocnika odpowiedzialnego za ewakuację Polaków z Ukrainy.

Kilka dni po powołaniu PKWN, 27 lipca 1944 r., podpisane zostało ze Związkiem Radzieckim układ o nowym przebiegu granic Polski²⁴. Oficjalna międzynarodowa umowa o polsko-radzieckiej granicy państwowej została podpisana niespełna rok później, 16 sierpnia 1945 r.²⁵. Na mocy tych dwóch dokumentów Rzeczpospolita nieodwołalnie utraciła wszystkie swoje ziemie na wschód od linii Curzona²⁶. Obszar ten, pomimo upływu blisko siedemdziesięciu lat, wciąż często określany jest przedwojennym mianem „Kresów Wschodnich”²⁷.

W wyniku gwałtownej zmiany geograficzno-politycznej setki tysięcy Polaków znalazły się poza granicami swojego kraju. Bezpośrednią konsekwencją wspomnianych umów było podpisanie trzech kolejnych porozumień, nazywanych czasem „układami republikańskimi”: 9 września 1944 r. z Białoruską SRR i Ukraińską SRR oraz 22 września tegoż roku z Litewską SRR²⁸. Na ich mocy trzy wspomniane republiki radzieckie oraz Polska wyraziły zgodę na wzajemną repatriację swoich obywateli, którzy w wyniku przesunięcia granicy, w następstwie działań wojennych lub z innych powodów znaleźli się po „niewłaściwej” stronie nowo wyznaczonej linii granicznej.

Celem organizacji akcji repatriacyjnej, w Polsce, na jesieni 1944 r., powołany został Państwowy Urząd Repatriacyjny²⁹. Zgodnie z zapisem artykułu 7. układów o ewakuacji³⁰, w poszczególnych republikach stworzono biura Głównego Pełnomocnika, którzy bezpośrednio koordynowali akcje repatriacji Polaków na danym obszarze. Działania wszystkich trzech zagranicznych delegatur kontrolował rezydujący w Polsce Główny Pełnomocnik. Po reorganizacji w sierpniu 1945 r.³¹, nazwa organu nadzorującego Głównych Pełnomocników w republikach radzieckich została zmieniona na Generalnego Pełnomocnika.

Zgodnie z artykułem 14. układów³², dla usprawnienia akcji ewakuacyjnej działania ewidencyjne najniższego szczebla oraz przygotowania do odprawiania transportów

²² Tamże, karta bez paginacji, opisana jako „Wyciąg z Rozkazu Ogólnego Nr 67”.

²³ 1 listopada 1944 r. wydał, jako Pełnomocnik, „Zarządzenie nr 1”, dotyczące organizacji pracy w delegaturze, patrz: Archiwum Akt Nowych, *Główny Pełnomocnik Rządu RP do Spraw Ewakuacji Ludności Polskiej z USRR w Łucku*, sygn. 3, k. 1. Odwołanie ze stanowiska Pełnomocnika, patrz: AIPN, sygn. 0193/3785, k. 12.

²⁴ A. Paczoska, *Dzieci Jajty. Exodus ludności polskiej z Wileńszczyzny w latach 1944-1947*, Toruń 2002, s. 77.

²⁵ Tamże, s. 88; D. Sula, *Działalność przesiedleńczo-repatriacyjna Państwowego Urzędu Repatriacyjnego w latach 1944-1951*, Lublin 2002, s. 58.

²⁶ Z kilkoma zaledwie poprawkami na korzyść Polski, jak np. wymiana rejonu Sokal w zamian za Ustrzyki Dolne. Por. *Porozumienie zawarte między PKWN a rządem ZSRR w sprawie granic Polski [w:] Stosunki polsko-radzieckie 1917-1945. Dokumenty i materiały*, red. T. Cieślak, Warszawa 1967, s. 399-400; por. *Przesiedlenie ludności polskiej z Kresów Wschodnich do Polski 1944-1947*, red. St. Ciesielski, oprac. Wl. Borodziej, St. Ciesielski, J. Kochanowski, Warszawa 1999, s. 13; *Stosunki polsko-radzieckie 1917-1945. Dokumenty i materiały*, red. T. Cieślak, Warszawa 1967, s. 399-400.

²⁷ St. Ciesielski, *Kresy Wschodnie – dynamika przemian narodowościowych [w:] Kresy Wschodnie II Rzeczypospolitej. Przekształcenia struktury narodowościowej 1931-1948*, red. St. Ciesielski, Wrocław 2005, s. 7-12.

²⁸ *Przesiedlenie ludności polskiej z Kresów Wschodnich...*, red. St. Ciesielski, s. 62; A. Paczkowski, *Pół wieku dziejów Polski*, Warszawa 2005, s. 91.

²⁹ Dz. U., 1944, nr 7, poz. 32.

³⁰ *Przesiedlenie ludności polskiej z Kresów Wschodnich...*, red. St. Ciesielski, s. 58.

³¹ Tamże, s. 15-16; K. Kersten *Repatriacje ludności polskiej po II wojnie światowej (studium historyczne)*, Wrocław 1974, s. 91.

³² *Przesiedlenie ludności polskiej z Kresów Wschodnich...*, red. St. Ciesielski, s. 59.

z repatriantami podejmowali Rejonowi Pełnomocnicy, podporządkowani biuru Głównego Pełnomocnika dla danej republiki.

Kilka dni po podpisaniu układu z Ukraińską SRR, Stanisław Pizło został mianowany zastępcą Głównego Pełnomocnika, koordynującego akcję repatriacyjną na obszarze USRR. Uczyniono go osobą odpowiedzialną za ewakuację Polaków z południowych Kresów Wschodnich.

Praca, której podjął się Pizło, nie należała do przyjemnych ani łatwych, od samego początku napotykał bowiem wiele trudności. Problemem były niedostatki środków finansowych, czy brak samochodów, uniemożliwiający inspekcje poszczególnych rejonów³³. Trudności sprawiała także łączność z Pełnomocnikami Rejonowymi oraz zwierzchnikiem w Polsce: komunikacja radiowa była zawodna, a sprzęt często odmawiał posłuszeństwa³⁴; strona ukraińska utrudniała również korzystanie z tzw. spec-poczty³⁵. Pizło i jego współpracownicy borykali się nawet z dość kuriozalnym, jak na funkcjonowanie urzędu, problemem: brakiem papieru, niezbędnego do prac kancelaryjnych³⁶.

Mimo wielu niedogodności, zastępca Głównego Pełnomocnika starał się działać na rzecz ewakuowanych rodaków. Wielokrotnie interweniował u władz ukraińskich w sprawie Polaków bezprawnie aresztowanych przez NKWD³⁷ oraz bezpodstawnie zmobilizowanych do różnorodnych prac (np. w kopalniach)³⁸, raportując jednocześnie swojemu zwierzchnikowi o trudnościach, które napotykał³⁹. Niejednokrotnie kierował do strony ukraińskiej skargi na skandaliczne zachowanie republikańskich urzędników wobec repatriantów i polskich przedstawicieli: niedopełnianie obowiązków⁴⁰, utrudnianie transportu mienia ewakuowanych⁴¹, czy wręcz groźby pozbawienia życia⁴². Przez cały okres swojej działalności walczył z ukraińskimi władzami o przydział odpowiedniej liczby wagonów do transportu repatriantów do Polski⁴³. Wedle akt, z którymi miałem okazję się zapoznać, Pizło interweniował u swojego zwierzchnika jak i u władz ukraińskich zarówno w zbiorowych jak i jednostkowych sprawach naruszeń prawa czy postanowień układu⁴⁴.

W trakcie pracy na stanowisku zastępcy Głównego Pełnomocnika w Łucku, Pizło został dwukrotnie awansowany: 1 stycznia 1945 r. ze stopnia podporucznika na kapitana, zaś 12 października tegoż r. na majora. W tym okresie również dwukrotnie nadano mu państwowe medale. Jak sam napisał w swoim życiorysie: „[z]a prace i zasługi położone w armii w dniach walki z niemieckimi najeźdźcami zostałem odznaczony przez Nacz[elnego] D[owód]cę W[oj]sk P[olskiego] rozkazem nr 785 z dnia 7 września 1945 r. orderem «Odrodzenie Polski» V kl[asy], zaś za zasługi położone w pracy nad organizacją repatriacji, uchwałą Prezydium Krajowej Rady Narodowej z dnia 3 stycznia 1945 r. zostałem odznaczony «Srebrnym Krzyżem Zasługi»⁴⁵”.

³³ AAN, *Gł. Pełn. w Łucku*, sygn. 9, k. 187.

³⁴ Tamże, k. 187-188.

³⁵ Tamże, k. 167. Co istotne, art. 11 układu zapewniał Pełnomocnikom (...) *stale i bez przeszkód komunikować się ze swoimi organami mocodawczymi za pomocą radia, telegrafu, poczty i kurierów*. Por. *Przesiedlenie ludności polskiej z Kresów Wschodnich...*, red. St. Ciesielski, s. 59.

³⁶ AAN, *Gł. Pełn. w Łucku*, sygn. 9, k. 195.

³⁷ Tamże, k. 167.

³⁸ Tamże, k. 221-222.

³⁹ Tamże, k. 61-67.

⁴⁰ *Przesiedlenie ludności polskiej z Kresów Wschodnich...*, red. St. Ciesielski, s. 15.

⁴¹ AAN, *Gł. Pełn. w Łucku*, sygn. 9, k. 202.

⁴² AAN, *Gł. Pełn. w Łucku*, sygn. 8, k. 3; AAN, *Gł. Pełn. w Łucku*, sygn. 9, k. 76-77; AAN, *Gł. Pełn. w Łucku*, sygn. 22, k. 36; AAN, *Generalny Pełnomocnik do spraw Repatriacji w Warszawie*, sygn. 3, k. 43.

⁴³ AAN, *Gł. Pełn. w Łucku*, sygn. 9, k. 167, 190-192.

⁴⁴ np. AAN, *Gł. Pełn. w Łucku*, sygn. 22, k. 83, 98, 109.

⁴⁵ AIPN, sygn. 0193/3795, k. 12r, 12v.

Jak już wspomniałem, Stanisław Pizło pełnił funkcję Głównego Pełnomocnika w Łucku do 26 października 1945 r.⁴⁶, kiedy to został – na własną prośbę – zwolniony. Otrzymał wówczas pracę w Departamencie Więziennictwa i Obozów Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego⁴⁷, o którą się wcześniej ubiegał⁴⁸. Do służby w szeregach MBP wstąpił 29 października 1945⁴⁹, 9 listopada tegoż roku złożył ślubowanie i został powołany na stanowisko zastępcy dyrektora Departamentu Więziennictwa MBP w Warszawie⁵⁰.

Rok później, od 23 listopada 1946 zaczął tymczasowo pełnić obowiązki dyrektora Departamentu Więziennictwa MBP; pod koniec grudnia otrzymał awans na podpułkownika. Z dniem 2 czerwca 1947 r. został mianowany dyrektorem tegoż departamentu, w grudniu otrzymał natomiast – ostatni już – awans na pułkownika. Zajmowane stanowisko piastował przez blisko cztery lata. W 1951 r. (19 marca) mianowano go dyrektorem Biura Socjalnego MBP, zaś od 24 grudnia 1954, przez niespełna rok, pełnił funkcję dyrektora Departamentu Inwestycji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Następnie 30 czerwca 1955 r. został pełniącym obowiązki dyrektora Zarządu Spraw Socjalnych i Kulturalnych (23 marca 1956: dyrektor tegoż). 20 stycznia 1958 r. mianowano do zastępcą dyrektora Zarządu Służby Zdrowia MSW⁵¹.

Od kwietnia 1946 r. Pizło był członkiem Polskiej Partii Robotniczej, następnie – od momentu powstania – przynależał do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej⁵². Przed wojną nie należał do żadnej partii politycznej, choć w ankiecie personalnej, wypełnionej w trakcie służby wojskowej określił się jako „sympatyk PSL «Piast»”⁵³, o czym przy wypełnianiu kolejnych kwestionariuszy już nie wspominał⁵⁴. W trakcie służby w strukturach Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych otrzymał następujące medale:

data	odznaczenie
18 lutego 1946 r.	Medal Zwycięstwa nad Niemcami
17 kwietnia 1946 r.	Medal za Warszawę 1939-1945
9 maja 1946 r.	Medal Zwycięstwa i Wolności 1945
10 lipca 1947 r.	Złoty Krzyż Zasługi
czerwiec 1948 r.	Krzyż Walecznych
21 lipca 1954 r.	Złoty Krzyż Zasługi
16 lipca 1954 r.	Medal 10-lecia Polski Ludowej
31 lipca 1954 r.	Odznaka W Służbie Narodu (10 lat służby)
1958 r.	Order Odrodzenia Polski (IV klasy)

AIPN, sygn. 0193/3795, karta z nieczytelną paginacją, opisana jako „Przebieg służby”.

Niestety, na podstawie dokumentów udostępnionych mi przez Instytut Pamięci Narodowej nie udało mi się ustalić kiedy plk Pizło przeszedł na emeryturę oraz kiedy i gdzie zmarł. Na podstawie akt niemożliwym było również ustalenie, dlaczego były oficer polityczny tak mocno zaangażował się w działalność repatriacyjną, za wszelką cenę walczył o możliwość ewakuacji poszczególnych obywateli, podejmował działania przeciwko bezprawnym akcjom sowieckich towarzyszy. Tym bardziej zaskakująca jest gwałtowna zmiana, jaka dokonała się w Pizle po roku pracy w strukturach Głównego Pełnomocnika w Łucku. Z jakich pobudek oficer

⁴⁶ 1 listopada 1944 r. wydał, jako Pełnomocnik, „Zarządzenie nr 1”, dotyczące organizacji pracy w delegaturze, patrz: AAN, *Gł. Pełn. w Łucku*, sygn. 3, k. 1. Odwołanie ze stanowiska Pełnomocnika, patrz: IPN BU 0193/3785, k. 12.

⁴⁷ AIPN, sygn. 0193/3795, karta z nieczytelną paginacją, opisana jako „Przebieg służby”.

⁴⁸ Tamże, k. 4r.

⁴⁹ Tamże, karta z nieczytelną paginacją, opisana jako „Karta statystyczna funkcjonariusza Służby Bezpieczeństwa”.

⁵⁰ Tamże, k. 14r.

⁵¹ Tamże, karta z nieczytelną paginacją, opisana jako „Przebieg służby”.

⁵² Tamże, karta z nieczytelną paginacją, opisana jako „Karta statystyczna funkcjonariusza Służby Bezpieczeństwa”.

⁵³ Tamże, k. 2.

⁵⁴ Tamże, k. 6.

oddelegowany do dyspozycji PKWN zdecydował się z własnej woli przejść do Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego? Na te pytania nie ma niestety odpowiedzi.

Źródła:

1. Archiwum Akt Nowych, *Generalny Pełnomocnik do spraw Repatriacji w Warszawie*, sygn. 3;
2. AAN, *Główny Pełnomocnik Rządu RP do Spraw Ewakuacji Ludności Polskiej z USRR w Łucku*, sygn. 3;
3. AAN, *Główny Pełnomocnik Rządu RP do Spraw Ewakuacji Ludności Polskiej z USRR w Łucku*, sygn. 8;
4. AAN, *Główny Pełnomocnik Rządu RP do Spraw Ewakuacji Ludności Polskiej z USRR w Łucku*, sygn. 9;
5. AAN, *Główny Pełnomocnik Rządu RP do Spraw Ewakuacji Ludności Polskiej z USRR w Łucku*, sygn. 22;
6. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, sygn. 0193/3795;
7. Dz. U., 1944, nr 7, poz. 32.

Opracowania:

1. St. Ciesielski, *Kresy Wschodnie – dynamika przemian narodowościowych* [w:] *Kresy Wschodnie II Rzeczypospolitej. Przekształcenia struktury narodowościowej 1931-1948*, red. St. Ciesielski, Wrocław 2005;
2. *Przesiedlenie ludności polskiej z Kresów Wschodnich do Polski 1944-1947*, red. St. Ciesielski, oprac. Wl. Borodziej, St. Ciesielski, J. Kochanowski, Warszawa 1999;
3. *Stosunki polsko-radzieckie 1917-1945. Dokumenty i materiały*, red. T. Cieślak, Warszawa 1967;
4. K. Kersten *Repatriacje ludności polskiej po II wojnie światowej (studium historyczne)*, Wrocław 1974;
5. F. Musiał, *Podręcznik bezpieczeństwa. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970-1989)*, Kraków 2007;
  - A. Paczoska, *Dzieci Jałty. Exodus ludności polskiej z Wileńszczyzny w latach 1944-1947*, Toruń 2002;
  - A. Paczkowski, *Pół wieku dziejów Polski*, Warszawa 2005;
6. D. Sula, *Działalność przesiedleńczo-repatriacyjna Państwowego Urzędu Repatriacyjnego w latach 1944-1951*, Lublin 2002.